

ASPECTE DIN VIAȚA SOCIAL-POLITICĂ HUNEDOREANĂ ÎN ANUL 1940

ANGHEL NISTOR

Agravarea situației interne și internaționale în ajunul și după declanșarea celui de-al doilea război mondial s-a repercutat negativ și asupra evoluției economiei românești. A devenit tot mai dificil importul unor materii prime, semifabricate și fabricate, ca: bumbacul, cauciucul, metalele etc.¹. Multe întreprinderi, îndeosebi din industria metalurgică, și-au consumat rezervele de materii prime, iar pînă la urmă o parte dintre ele și-au închis porțile². Situația internațională nesigură a afectat, de asemenea, creditul și relațiile financiare în general, ducînd la restrîngerea tranzacțiilor și la reducerea însemnată a volumului construcțiilor de noi obiective industriale³.

Accelerarea producției de armament și de echipament militar, a construcției de fortificații și a altor măsuri destinate apărării țării a contribuit de asemenea la înrăutățirea situației economice generale.

O consecință a perturbațiilor din sfera producției și a schimbului de mărfuri a fost accentuarea fenomenelor inflaționiste și a speculei cu produsele de consum. „Produsele industriale, cum și cele agricole — se arăta într-un raport al Inspectoratului general al muncii Alba Iulia —, fiind foarte căutate pentru necesitățile armatei, iar pe de altă parte intensificîndu-se exportul unor articole, în special al celor alimentare, către țările beligerante, s-a produs o criză o comerțului intern și o accentuată scumpire a prețurilor. Carnea și grăsimile s-au scumpit cu peste 50%, iar îmbrăcămintea cu 150%”⁴. În comparație cu anul 1933, costul alimentelor a atins 139,3%, al articolelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și confecții standard 142%, al combustibilului 131,6%, al apei, luminii și chirii 133,9%, al medicamentelor și al altor produse 139,8%⁵.

Situația maselor muncitoare de la orașe și sate s-a resimțit puternic în cursul anului 1940, datorită concentrărilor masive. În condițiile inexistenței unui sistem eficient de ajutorare de către stat a familiilor concentraților, sute de mii de familii au fost silit să trăiască din venituri cu totul necorespunzătoare celor mai elementare cerințe ale vieții.

¹ „Buletinul muncii”, an XX, partea I, vol. III, august—decembrie, 1940, p. 517—518.

² Idem, p. 543—544.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Mitiță Constantinescu, *Economie politică aplicată*, vol. I, București, 1943, tabela 12.

La sate, o dată cu creșterea fiscalității și a scumpetei, la înrăutățirea situației maselor țărănești au contribuit în măsură importantă rechizițiile, cu prilejul cărora organele administrative locale au comis numeroase abuzuri, ceea ce a dat naștere unor adînci nemulțumiri.

În județul Hunedoara, autoritățile semnalau în rapoartele lunare despre starea de spirit extrem de agitată a populației „din cauza lipsurilor ce le simte... a scumpetei care crește din zi în zi”⁶. În lunile ianuarie și februarie masele nevoiașе din orașele județului nu se puteau aproviziona cu lemne de foc, prețul acestora pe piață fiind extrem de ridicat. În această situație, numeroși locuitorii ai Devei sînt alungați cu focuri de armă din pădurile vecine⁷. La începutul lunii mai, prefectul era informat că muncitorii din Valea Jiului „critică măsura luată de guvern de a se interzice consumarea cărnii miercurea și vinerea, afirmîndu-se că România fiind forțată de Germania a exporta mari cantități de vite, cetățeanul român este forțat a minca numai 5 zile pe săptămînă carne și atunci pe preț urcat. De asemenea, — se arată în continuare în raportul Chesturii de poliție înaintat prefectului — populația, în general, fără deosebire de origine etnică, are o atitudine dușmănoasă față de Germania, căreia îi atribuie toată scumpetea din România și starea de război din Europa”⁸.

Comercianții, procurîndu-și produsele la prețuri mari, speculau pe consumatori în așa măsură încît — relatează documentele vremii — „populația nevoiașă se află în imposibilitate de a-și mai procura cele necesare traiului”⁹.

În Valea Jiului nemulțumirile se amplifică deoarece față de creșterea prețurilor unor articole de larg consum cu 60—80 și, uneori, cu 100%, conducerile Societăților miniere nu au majorat salariile decît cu 4%. Totodată, începînd cu 1 ianuarie 1940 primele lunare ale muncitorilor au fost anulate. La fabrica de măști de la Vulcan, din cei 2000 muncitori, un număr de 1200 fuseseră trecuți în concediu fără plată, parte din ei părăsind Valea Jiului pentru a-și găsi de lucru în alte întreprinderi din țară¹⁰. Mica industrie era amenințată întrucît majoritatea muncitorilor specializați fiind concentrați, patronii nu mai erau în stare să producă cantitatea de marfă necesară pieții¹¹. În același timp, țărani erau nemulțumiți de faptul că vitele și atelajele rechiziționate în 1939 li s-au înapoiat în condiții nefavorabile¹².

Înrăutățirea situației maselor a determinat intensificarea luptei de clasă. În comparație cu anii 1938—1939, acțiunile de protest și luptele cu caracter economic au crescut din punct de vedere numeric și au devenit mai combative, iar caracterul lor politic s-a accentuat.

Asupra luptei maselor, o influență în creștere au exercitat organizațiile comuniste și organizațiile revoluționare și democratice de masă, con-

⁶ Arhivele statului, filiala Deva, fond: Chestura de poliție Deva, dosar 2/1940, file 3 și 21.

⁷ Idem, fila 20.

⁸ Idem, dosar 32/1940, fila 115.

⁹ Idem, dosar 2/1940, fila 20.

¹⁰ Idem, dosar 32/1940, fila 12; dosar 2/1940, fila 21.

¹¹ Idem, dosar 2/1940, fila 20.

¹² Idem, fila 19.

duse de P.C.R. În focul luptei de clasă, organizațiile de partid și-au îmbogățit experiența, reușind să adopte forme și metode de activitate mai adecvate condițiilor existente.

Organele polițienesti din județul Hunedoara raportau în lunile ianuarie și februarie 1940 despre o reactivare a organizațiilor comuniste și ale „Frontului plugarilor” începînd din luna decembrie 1939. Zilnic sînt văzuți împreună cite 3—4 comuniști pe străzi sau întîlnindu-se la locuințele unora dintre ei. Aceasta dovedește — după părerea autorităților — că ar fi primit consemnul de a începe o acțiune pentru strîngerea rîndurilor și reorganizarea cadrelor, în scopul de a fi pregătiți și de a nu fi surprinși de eventualele evenimente politice internaționale¹³. Un rol important în canalizarea nemulțumirilor populației muncitoare spre acțiuni revoluționare îl avea dr. Petru Groza, poliția solicitînd în acest sens, ordonanțe pentru a putea percheziționa locuința acestuia¹⁴.

Sub îndrumarea comuniștilor, muncitorii feroviari de la Simeria și minierii de la Teliucul Inferior își revendică drepturile, la începutul anului 1940, în urma reducerii salariilor și a concedierilor forțate¹⁵.

La 6 februarie avea loc la Deva, adunarea generală a secției breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni din județul Timiș. Cu această ocazie, muncitorii și-au exprimat nemulțumirea pentru nerespectarea de către patroni a contractului colectiv, nedîndu-li-se lemne de foc, depozitul magazinelor de consum fiind lipsit de articole de primă necesitate (alimente și îmbrăcăminte), reducîndu-se orele de lucru și micșorîndu-se salariile, reținîndu-se din salarii, sume de bani pentru masca de gaze, înzestrarea armatei, magazinele de consum etc.

Adunarea generală a muncitorilor a trimis un memoriu forurilor superioare, propunînd ca articolele cuprinse în el să fie incluse în noul contract colectiv ce intra în vigoare la 1 aprilie 1940. Între revendicările muncitorești se remarcă următoarele: cei ce lucrează în acord să nu fie plătiți cu salarii mai mici decît ziuășii; minierii de la Ghelari să primească băi gratuite, construite în interiorul uzinei; muncitorii meseriași să nu fie întrebuițați la lucrări ce se cer făcute de zileri, bocancii primiți să fie de primă calitate; pentru anii 1940—1941 suma cuvenită ca participare la beneficiu va fi de 6% din cîștigul meșterilor și se va repartiza tuturor acestora proporțional cu cîștigul lor total la întreprindere, obținut în anul bugetar 1939—1940, etc.¹⁶.

Documentele elaborate de organele represive în primăvara anului 1940 atestă o activitate prodigioasă a P.C.R. pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare în cadrul breslelor, cit și pe linia ținerii de înfrîniri conspirative în care era dezbătută situația muncitorilor dintr-o întreprindere sau alta, a propagandei desfășurate de la om la om, a răspîndirii manifestelor și presei ilegale a partidului. Astfel, în luna martie se constituiseră la Lupeni două comitete muncitorești conduse de comuniștii Moldovan Alexandru și Schmultz Francisc, cu scopul organizării

¹³ Idem, fila 1.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Idem, fila 23; dosar 35/1940, fila 1.

¹⁶ Idem, dosar 29/1940, fila 29—32.

unor demonstrații de protest împotriva condițiilor grele de muncă și pentru revendicări ce vizau îmbunătățirea substanțială a vieții minerilor și a familiilor lor¹⁷.

La 27 aprilie 1940 sosea la Lupeni comunistul Szencovits Alexandru pentru a organiza în Valea Jiului grupuri de opoziție în rândurile breslelor profesionale cit și întruniri muncitorești împotriva exploatării capitaliste¹⁸.

Ca și în alte momente cruciale ale istoriei noastre contemporane, Partidul Comunist Român a luat atitudine combativă, revoluționară împotriva odiosului Dictat de la Viena. Din numeroasele documente existente în arhive am extras doar unul, extrem de sugestiv, care evidențiază caracterul profund patriotic al luptei comuniștilor români în acele vremuri extrem de complexe pentru însăși activitatea partidului. O notă informativă a Legiunii de jandarmi din Hunedoara relatează că în noaptea de 27—28 septembrie 1940 au fost răspindite manifeste comuniste în localitățile: Simeria, Cristur, Hunedoara și Peștișul Mare¹⁹. Despre ce manifeste era vorba? O serie dintre ele aveau scris pe copertă, pentru a induce în eroare organele de siguranță, titlul: „Strigoii — de părintele Moța“ și editura „Universul“, 1940. De fapt, era istoricul document al P.C.R. intitulat „Punctul nostru de vedere“, în care, între altele, se preciza poziția partidului comunist față de Dictatul de la Viena. „Prin sentința imperialismului germano-italian de la Viena — se arată în document — imperialismul român n-a predat Ungariei numai un teritoriu de circa 45.000 km pătrați ci s-au supus jugului străin peste 1 milion de muncitori și țărani români... Dictatul de la Viena a evidențiat și mai mult prăpastia între poporul muncitor și stăpînirea română în frunte cu dictatura militarogardistă care pregătește ocuparea României de către armata germană. Forțele armate germane au și început să intre în țară. Garanțiile imperialiste înseamnă ocupare...“²⁰.

O altă serie de manifeste ale C.C. al P.C.R. chemau masele muncitoare la luptă împotriva dictaturii fasciste legionare, iar a treia serie, semnate de Comitetul bănățean al P.C.R. arăta: „Au hotărît la Viena soarta poporului ardelean. Au hotărît acolo contra noastră și fără să ne întrebe. Hotărîrile de acolo n-au slujit pacea și dreptul popoarelor de a-și hotărî soarta proprie, ci interesele militare și imperialiste ale puterilor Axei precum și dominația pe mai departe a marilor proprietari români și maghiari care stau în slujba lor“²¹.

Dacă în acele împrejurări, nu dorința poporului român a precumpănit, faptele consumîndu-se prin sfidarea dreptății și năzuințelor sale, prin impunerea forței și dictatului, aceasta n-a știrbit ci a întărit voința sa de independență, unitate națională și suveranitate în granițele sale firești.

¹⁷ Idem, dosar 32/1940, fila 85; dosar 34/1940, fila 1.

¹⁸ Idem, dosar 34, file 1—4.

¹⁹ Idem, dosar 27/1940, fila 2.

²⁰ Idem, fila 6.

²¹ Idem, fila 8.

ASPECTS DE LA VIE SOCIALE — POLITIQUE DU DÉPARTEMENT DE HUNEDOARA PENDANT L'ANNÉE 1940

Résumé

L'auteur met en évidence le fait que la situation interne et internationale était aggravé à la veille de la deuxième guerre mondiale et après la guerre, et cette situation s'a représenté négativement sur l'évolution de l'économie du département de Hunedoara at aussi sur la situation matérielle de masses ouvrières.

Beaucoup de documents de l'archive démontrent les agitations des masses, leur lutte sous la direction du Parti Communiste Roumain dirigé contre l'exploitation capitaliste, pour l'indépendance et la souveraineté nationale.